

Пошуки Україною нових джерел постачання природного газу

В статті висвітлюються питання пошуку нових джерел постачання природного газу до України, серед яких – участь нашої країни в реалізації міжнародного проекту „Набукко”. Оцінюються потенційні переваги та недоліки проекту, ефективність його для України.

In the article the questions of search of new sources of supply of natural gas light up to Ukraine, among which is participating of our country in realization of international project *Nabucco pipeline*. Potential advantages and lacks of project are estimated, efficiency of him for Ukraine.

Постановка проблеми. В сучасному світі енергобезпека перетворилася у важливий фактор зовнішньої політики, а енергетичним питанням надається політичне значення.

Аналіз досліджень і публікацій останніх років. Аналіз нової енергетичної стратегії Європейського Союзу [2; 7; 11;] та Росії свідчить, що у середньостроковій перспективі ЄС нарощуватиме імпорт російського газу, водночас намагаючись диверсифікувати шляхи його надходження [3; 4; 6; 9], що може створити серйозні проблеми для України як держави-транзитера.

Враховуючи, що одним із головних постачальників газу до ЄС є Росія, а головним транзитером російського газу - Україна, можна стверджувати, що проблеми газозабезпечення ЄС торкаються, перш за все, трикутника інтересів ЄС-Україна-Росія, де Україна як транзитер є досить вразливою стороною [1; 5; 8].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Україна на даний час є енергетично залежною від Росії. Річне споживання газу в Україні в середньому становить 76 млрд. м³. Необхідна його кількість забезпечується передусім за рахунок отримання щорічно 28 млрд. м³ як плати за транзит російського газу через українську територію до країн Європи і Туреччини. Але у зв'язку з тим, що з Росією укладено договір про реструктуризацію боргу за газ, спожитий у 1997-2000 роках, протягом 2005-2009 років НАК "Нафтогаз України" щорічно в рахунок погашення цього боргу надаватиме послуги з транзиту на суму 250 млн. дол. та отримуватиме 23 млрд. м³ для забезпечення балансу газу [1]. Участь у нових проектах на кшталт „Набукко” дасть змогу диверсифікувати джерела надходження у даному випадку – природного газу.

Формулювання цілей статті. Метою означеного дослідження є аналіз наявних можливостей та доцільність в участі України в реалізації міжнародного проекту будівництва газопроводу „НАБУККО”.

Викладення основного матеріалу. Випереджаюче зростання використання газу характерне як для світового газового ринку, так і для газового ринку ЄС. При цьому зростання обсягів споживання зумовлюється: перспективою закриття атомних електростанцій в окремих країнах Євросоюзу; потребою забезпечення газом окремих регіонів ЄС, які досі його не отримують; наступним розширенням Євросоюзу. Зростання частки газу в енергетичному балансі ЄС є досить динамічним. Якщо 1960 року вона становила менше 2%, то 2000-го - понад 22%, а на 2030 рік може зрости до

29%. ЄС імпортує 82 % споживаної нафти і 67 % споживаного газу. Очікується, що в наступні 25 років частка нафти, що імпортується, виросте до 93 %, а газу - до 73-84 %.

Головними постачальниками газу до ЄС на даний момент є Росія, Алжир і Норвегія; незначні обсяги імпортуються також із Лівії, Єгипту. Росія постачає газ до шести країн - членів ЄС, забезпечуючи при цьому значні частки їх імпорту. Крім того, вона практично повністю забезпечує імпорт газу п'яти з семи країн Центральної і Східної Європи - кандидатів на вступ до ЄС.

Подальше значне нарощування поставок з Норвегії та Алжиру, інших постачальників газу до ЄС є проблематичним. Запаси газу в Північному морі обмежені, а їхній видобуток - досить дорогий. Алжир має значні поклади газу, але збільшення його постачання стримується необхідністю прокладання підводних газопроводів, вартість яких значно вища, ніж на суходолі.

Росія має можливості для нарощування поставок до ЄС. Водночас експерти припускають, що збільшення попиту на газ в ЄС може випередити її спроможність цей попит задовольняти. ЄС та Росія визнали взаємну енергозалежність, яка у газовій сфері протягом найближчих 20 років буде зростати: ЄС потребує кардинального збільшення поставок російського газу, а газова промисловість Росії - гігантських фінансових надходжень для освоєння нових родовищ, модернізації існуючих і будівництва нових газопроводів, запровадження нових енергозберігаючих технологій. ЄС має намір: отримати доступ до російських надр на власних умовах; увійти до реформованих природних монополій (РАТ «ЕЭС» та ВАТ «Газпром»); добитися ратифікації Росією Договору до Енергетичної Хартії (ДЕХ), що дозволить іншим виробникам газу з СНД вийти на європейський ринок.

Зі свого боку, в Росії вважають, що енергодіалог має забезпечити російським нафтогазовим компаніям вільний доступ до західних фінансових ресурсів, оскільки зараз вони отримують західні кредити за значно вищими, порівняно з європейськими ТНК, ставками. Енергодіалог ЄС-Росія зосереджується головним чином навколо чотирьох проєктів: будівництво газопроводу-перемички Польща-Словаччина; розширення газопроводу Ямал-Європа; будівництво Північноєвропейського газопроводу (акваторія Балтики); розробка Штокманівського родовища (шельф Баренцова моря).

Така ситуація стимулює ЄС до збільшення поставок зрідженого природного газу та пошуку нових джерел постачання, наприклад, з Прикаспійських країн. Вартість газу з цих країн буде значно вищою, порівняно з Алжиром, внаслідок більшої відстані транспортування, але потреба диверсифікації джерел постачання переважає суто економічну вигоду. Аби уникнути небезпеки недоотримання необхідних обсягів російського газу та з метою диверсифікації джерел постачання, Євросоюз передбачає будівництво газопроводів з Прикаспійських країн поза територією Росії та залучення газу з Ірану та Іраку.

Основну альтернативу російському газу складає сировина з Алжиру, а також з інших африканських країн. У довгостроковій перспективі може додатися газ з Близького Сходу та Ірану, при цьому йдеться переважно про зріджений газ. Газопровід «Набукко», перша лінія якого потужністю 8 млрд. м³ газу буде готова ймовірно у 2012 році, можливо буде заповнений газом з країн Каспійського регіону (Туркменістан, Азербайджан, Казахстан), а пізніше також і з Ірану (сукупний можливий обсяг прокачування газу - 31 млрд. м³). Якщо газопровід «Набукко» пройде по території Болгарії і Румунії, то він зможе забезпечити блакитним паливом також Молдову і Україну, замінивши в цих країнах постачання газу з Росії.

Значення газопроводу «Набукко» виросло б у разі будівництва газопроводу між Туркменістаном і Азербайджаном по дну Каспійського моря (Рис. 1.), завдяки якому Туркменістан отримав би бажаний маршрут експорту газу в обхід території Росії. Що стосується України, то тут є плани будівництва ще одного газопроводу, по якому через Чорне море транспортувався б азербайджанський або туркменський газ. Проте чи буде Іран коли-небудь здійснювати постачання природного газу по трубопроводах до Європи, визначити дуже складно, оскільки розглядаються можливості постачання зрідженого газу до Китаю, Південно-Східної Азії або природного газу по трубопроводу до Пакистану та Індії.

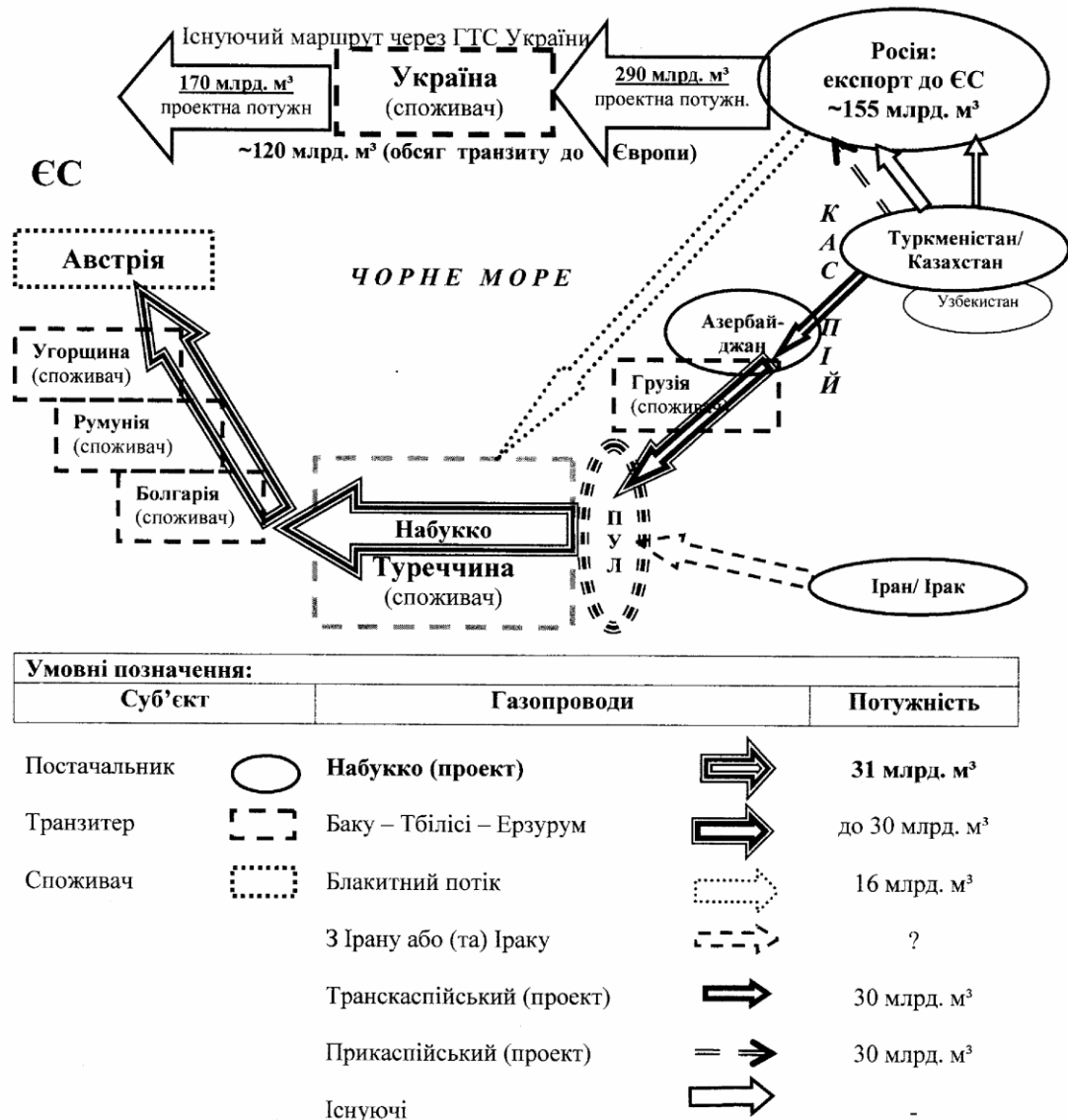

Рис.1. Загальна схема маршрутів транспортування газу з країн Каспійського регіону та Близького Сходу з підключенням до „Набукко”
 * Пропорції довжини ліній, масштабу об'єктів не збережені.

Джерело: [3]

Проект "Набукко", забезпечить доставку середньоазіатського та азербайджанського газу до Європи через Південний Кавказ і Туреччину до Болгарії, Угорщини, Румунії, Австрії і Франції [4].

Будівництво 3,300-кілометрового трубопроводу починається у 2008 році і плануються бути закінченим у 2011 році. Вартість проекту оцінюється у 4.6 млрд. EUR (5.8 млрд. USD) акціонерами виступають 5 компаній, газопровід забезпечить постачання газу шести країнам. Основна компанія – з Австрії. Пропускна спроможність - 30 млрд. м³ на 2020 рік.

Оператор проекту Nabucco Gas Pipeline International GMBH, учасниками якої є турецькі Botas, болгарська Bulgargaz, румунська Transgaz S.A., угорська MOL і австрійська OMV Gas International GMBH (у кожної по 20%).

Європейська політика повинна концентруватися на збереженні конкуренції на європейському газовому ринку і створенні рівних шансів для всіх транспортних альтернатив. Завданням ЄС не повинна стати акумуляція уваги на окремому транспортному проекті – це завдання зацікавлених компаній, які беруть на себе також ризики фінансування трубопроводів [6].

З країн, які потенційно можуть отримувати газ по трубопроводу «Nabucco», практично всі надмірно залежать від російського постачальника. Так, Греція на 81% задовольняє свої потреби у природному газі за рахунок російського постачальника, Австрія – на 74%, ФРН – на 39%, Італія – на 30%, Франція – на 26%. Такі країни, як Угорщина, Румунія, Чехія, Болгарія отримують з Росії майже 100% всього свого імпорту природного газу, Туреччина – 60%. Тому фахівці ЄС надають цьому проекту значення в межах політики стабілізації європейського газового ринку та зменшення односторонньої залежності від Росії в 2010–2020 рр. [1]. Австрійська компанія OMV веде в цей час з Іраном переговори про розробку частини того ж родовища, будівництво терміналу зрідженого природного газу та експорт палива [7].

Угорщина підтримує саме проект "Набукко", який покликаний знизити залежність ЄС від російського газу. Раніше Угорщина підтримувала обидва проекти: „Набукко” і Південний потік”, тому що імпортує 80 % споживаного газу і має потребу в новому джерелі постачань. Продовження Газпромом до Балкан і в Центральну Європу наявних у нього експортних газопроводів не допоможе зменшити залежність від єдиного постачальника й, крім того, це нерентабельно. "Південний потік" не диверсифікує постачання: він знизить технологічні, але не політичні й географічні ризики.

Схваливши пропозицію про входження в Nabucco шостого учасника (претендують Gaz de France і RWE), Угорщина завірила, що її рішення не означає охолодження до альтернативного проекту «Південний потік», підтримуваного Росією. Nabucco і «Південний потік» фактично орієнтуються на одних і тих же споживачів, що викликає нервозність учасників обох проектів. Проте поки базове питання з гарантованими постачаннями прикаспійського природного газу (достатніми для заповнення Nabucco) залишається відкритим. Це несе в собі певні ризики щодо збільшення термінів окупності проекту, особливо в умовах намірів Росії реалізувати власний проект транспортування середньоазійського газу до Європи («Південний потік»), добудови газопроводу Туреччина - Греція, а також напруженості, що зберігається, навколо Ірану.

Важливу роль у реалізації проекту відіграє **Туреччина**, яка прагне стати енергетичним коридором між Сходом та Європою. Вона має намір видобувати газ для постачань до Європи в Ірані, а добирати - в Туркменії. Підписана попередня угода з **Іраном** про транспортування 30 млрд. м³ газу з Ірану та Туркменії до Європи. У рамках угоди, за рахунок якої Туреччина розраховує уникнути можливої необхідності пошуку альтернативних постачальників для газопроводу Nabucco, турецька Turkish Petroleum

Corporation (ТРАО) буде в три етапи розробляти іранське газове родовище Південний Парс і зможе добути 20 млрд. м³ газу.

Туркменістан із своєю участю у проєкті остаточно ще не визначився: експерти сумніваються, що вистачить газу. Турецько-іранський меморандум про взаєморозуміння з питань енергоспівпраці вже підписаний. Угода припускає спільне будівництво газопроводу між Іраном і Туреччиною та освоєння турецькими компаніями 22-24-ої черг іранського газового родовища Південний Парс. Здобутий газ вони продаватимуть Ірану. Потім сировина наповнюватиме газопровід Nabucco, який в перспективі повинен з'єднати Туреччину з Євросоюзом. Іран володіє другими за масштабами доведеними запасами газу (27,5 трлн. м³, за даними Oil & Gas Journal). За даними RFC Energy, у 2005 р. видобуток газу в країні склав 87 млрд. м³, споживання - 89 млрд. м³.

Туркменія на даний момент поставляє газ до Ірану по трубопроводах (у 2006 р. - 8 млрд. м³) і в зрідженому вигляді. Зараз річний обсяг виробництва зрідженого газу в Туркменії - 400 000 т, що еквівалентне 544 млн. м³. Туркменію і Іран сполучають два трубопроводи - введений у 1997 р. Корпедже - Курт-Куї (його потужність нещодавно підвищена з 8 до 12-14 млрд. м³ на рік) і побудований у 2000 р. Атик - Лютфабад (менше 1 млрд. м³). Для транзиту туркменського газу до Європи через Іран буде потрібно розширення наявної транспортної інфраструктури: газ, що зараз імпортується з Туркменії, йде на потреби північних іранських областей. Вже діють дві довгострокові угоди на експорт газу. «Газпром» у 2006 р. купив 42 млрд. м³, після 2009 р. обсяг повинен бути доведений до 70-80 млрд. м³. У травні Росія, Казахстан і Туркменія домовилися розширити газотранспортну систему і збільшити постачання газу. У квітні 2006 р. Туркменія і Китай домовилися про постачання в КНР, починаючи з 2009 р., 30 млрд. м³ туркменського газу на рік протягом 30 років.

Казахстан є учасником проєкту, але з певними обмовками. Входити до проєкту „Набукко” можна тільки тоді, коли є упевненість, що газу вистачить для наповнення труби, а такої упевненості у Казахстану і Туркменії немає. Сьогодні вони продають майже увесь свій газ «Газпрому» за ціною відповідно 140 і 100 дол. за 1 тис. м³.

Крім того, Казахстан і Туркменія хочуть продавати свій газ Китаю (підписана угода Туркменією на 30 млрд. м³, тобто на обсяг, аналогічний потужності Nabucco). До того ж середньоазіатські республіки, включаючи Узбекистан, віддали в управління «Газпрому» систему магістральних газопроводів «Середня Азія-Центр».

Нещодавно Казахстан офіційно визнав проєкт Транскаспійського газопроводу для себе безперспективним. Головними проблемами будівництва є статус Каспійського моря та нікому не відомі економічні і технічні можливості самої глибоководної частини Каспію, яка зараз доступна лише Туркменії.

Розглядається перспектива постачання до «Nabucco» газу з Єгипту. Ця країна за запасами природного газу посідає сьогодні 21-ше місце у світі та шосте місце в регіоні Близького Сходу і Північної Африки - 1,9 трлн. м³. «Nabucco» міг би транспортувати єгипетський газ, отриманий з так званого Трансарабського газопроводу («Arab Gasline») у випадку його продовження до Туреччини. Трансарабський газопровід за маршрутом Єгипет (Таба) – Йорданія (Аль-Каба) - Сирія (Ар-Рахба та відповідно порт Баніяс) будується за угодою 2000 року. Закінчено будівництво другої черги (дільниця в Йорданії) й ведеться будівництво у Сирії. Існує зацікавленість до продовження газопроводу на територію Туреччини, щоб через «Nabucco» єгипетський газ вийшов на ринки Східної Європи. Істотною проблемою для використання газопроводу «Arab Gasline» є його низька пропускна спроможність. Здана у 2003 році перша черга Таба-

Аль-Каба здатна щорічно пропускати тільки 1,1 млрд. м³ [1]. Загальне виробництво LNG у Єгипті планується 50 млрд. м³ у 2010 р. і понад 90 млрд. м³ у 2030 р. Експорт LNG Єгипет розпочав з 2005 року. До цього часу основна частка LNG йде на внутрішнє споживання та на зберігання в якості стратегічного резерву США. Росія вживає інтенсивних заходів, щоб ліквідувати загрозу з боку Єгипту своєму монопольному становищу в газопостачанні. Зацікавленість країн Європи в перетворенні «Arab Gasline» на великий міжрегіональний газопровід з приєднанням до «Nabucco» буде тільки в тому випадку, якщо розширити його сировинну базу. Зокрема, якщо в нього буде подаватися природний газ із Іраку, Саудівської Аравії, Катару, ОАЕ. Дуже перспективним виглядає також продовження «Arab Gasline» з Єгипту до Лівії. За обсягами розвіданих запасів природного газу Лівія посідає 4 місце в Африці (1,49 трлн. м³ на 2005 рік), але поки що цей вид вуглеводневих ресурсів там значно поступається за своєю важливістю нафті.

До базових проектів, що перебувають зараз на різній стадії виконання або розробки, належать: будівництво системи газопроводів Ямал-Європа; газопровід - системна перемикач Польща-Словаччина (фактично елемент проекту Ямал-Європа); газопровід «Блакитний потік» для постачання газу до Туреччини; Північноєвропейський газопровід. Останній практично не зачіпає інтересів України як транзитера російського газу, тоді як решта - за несприятливих обставин - можуть мати негативний вплив на обсяги транзиту нашою територією.

Газопровід «Блакитний потік» як обхідний для України (обминає її територію) безпосередньо торкається її національних інтересів. Якщо його виведення на повну потужність не супроводжуватиметься відповідним зростанням обсягів видобутку російського газу (16 млрд. м³ на рік), то газові потоки, що транспортувалися газопроводами України, можуть бути перерозподілені, і Україна втратить свій обсяг транзиту.

Розглядається також новий проект "Південний потік" - газопровід, який пройде по дну Чорного моря. Угода між італійською компанією ENI та російським Газпромом про розробку техніко-економічного обґрунтування проекту вже підписаний. Проект "Південний потік" конкурує з проектом "Набукко", що будується в обхід Росії і підтримується американцями.

Найближчими роками, з розробкою нових родовищ (на яких працюють як ENI, так і інші компанії), метану, ймовірно, буде досить, для функціонування усіх нових проектів в повному режимі. Досягнута угода передбачає створення спільного підприємства з рівною участю двох підприємств для розробки техніко-економічного обґрунтування цього достатньо амбітного проекту. Газопровід пройде з російського порту Новоросійськ через Чорне море до Болгарії і матиме довжину 900 км. У реалізації проекту візьмуть участь різні компанії групи ENI. Вартість проекту перевищить 10 млрд. дол. По газопроводу до Європи через Балкани надходитиме 30 млрд. м³ метану до Італії (через Грецію і Пулію), а також в інші європейські країни.

„Газпром” запропонував Туреччині вигідні умови, які б дозволили Росії приєднатися до «Nabucco» в якості джерела газу, замінивши Іран. Йдеться про приєднання до нього російського «Блакитного потоку», який зараз використовується тільки на 25% потужності, а також будівництво нової гілки газопроводу через Чорне море. Стратегічною метою Росії в даному випадку є не допустити можливість постачання іранського газу до європейських споживачів в обхід Росії або без участі «Газпрому». Також це є факторами в російсько-іранських переговорах та намірах Росії бути посередником в продажу середньоазійського газу до Європи.

Створення Прикаспійського газопроводу і реконструкція системи газопроводів "Середня Азія - Центр" (САЦ) дозволить збільшити закупівлі туркменського газу до 80 млрд. м³ на рік. Будівництво Прикаспійського газопроводу повинне початися в середині 2008 року. Завершення будівництва намічене на 2012 рік.

Можлива участь України в будівництві Прикаспійського магістрального газопроводу разом із Росією, Туркменістаном та Казахстаном дозволить додатково отримувати 20 млрд. м³ газу на рік. Отримання Україною газу по прямих контрактах з Туркменістану можливо лише у разі участі України в розробці газових родовищ на шельфі Каспійського моря. Разом з тим, існуюча нормативна база поки що не дозволяє перейти на прямі контрактні постачання.

За своєю пропускною спроможністю, протяжністю та складністю споруд газотранспортна система України посідає друге (після російської) місце у світі.

Газотранспортна система України (ГТС) складається з 37,6 тис. км газопроводів різного призначення та продуктивності, 73 компресорних станцій із 110 компресорними цехами, де встановлено 703 газоперекачувальні агрегати загальною потужністю 5,4 тис. МВт, 1607 газорозподільних станцій, 13 підземних сховищ газу загальною місткістю за активним газом понад 32,0 млрд. м³ та об'єкти інфраструктури [10].

На "вході" ГТС спроможна прийняти до 290 млрд. м³, а на "виході" передати 175 млрд. м³ природного газу, в т.ч. 140 млрд. м³ - до країн Західної та Центральної Європи (Рис. 2.).

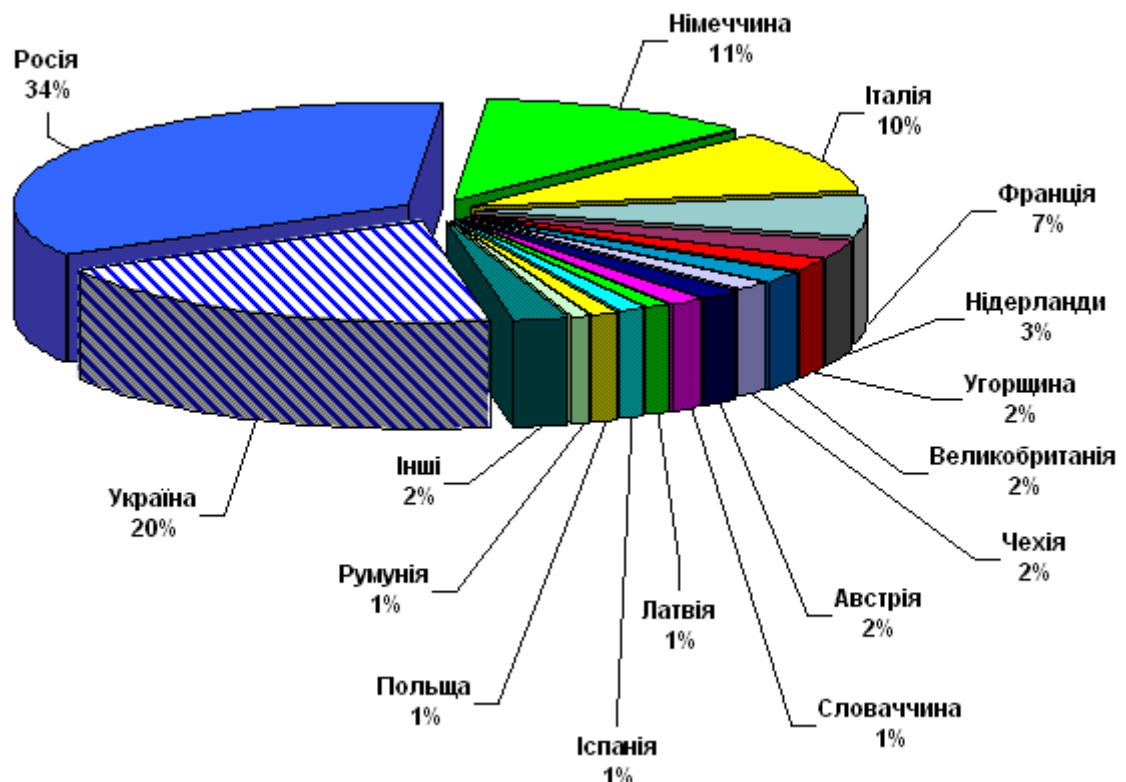

Рис. 2. Частка активної місткості ПСГ країн Європи у 2005 р.

Джерело: [10].

На сьогодні близько 29% газопроводів відпрацювали свій амортизаційний термін, майже 60% експлуатуються від 10 до 33 років. Впродовж найближчих 5 років Україна повинна вкласти 2,5 мільярда євро у модернізацію своєї газотранспортної системи. Її особливістю є, зокрема, наявність потужних підземних сховищ газу (ПСГ), що дає змогу покривати сезонні нерівномірності у газоспоживанні. Вартість української ГТС, за різними оцінками, становить 15-20 млрд. дол.

Росія і Україна беруть участь у виконанні спільного проекту, внесеного до переліку проектів ЄС у газовій сфері: розширення пропускної спроможності газопроводів з Росії до Балканських країн та Туреччини. Безпосередньо України стосується та частина спільної роботи, що пов'язана з розширенням пропускної спроможності транзитного газопроводу Ананіїв-Ізмаїл. Виконання проекту дозволить збільшити пропускну спроможність газотранспортної системи України та забезпечить транзит російського газу до Туреччини і країн Балканського регіону обсягом до 38 млрд. м³ на рік.

Від стабільної роботи ГТС значною мірою залежить енергетична безпека не лише України, але й 18 європейських країн - споживачів російського газу. Основне обладнання ГТС працює без значних перебоїв завдяки постійній роботі українських підприємств з його оновлення та модернізації.

ЄС розглядає шляхи залучення Молдови і України до енергетичного договору, який охоплює 34 країни. Договір Енергетичної Спільноти, підписаний торік в Афінах, поєднує країни Євросоюзу з державами Південно-Східної Європи (Хорватією, Боснією, Сербією і Чорногорією, Румунією, Болгарією). Мета договору - створити найбільший у світі інтегрований ринок газу і електроенергії. Договір передбачає фінансову допомогу вартістю 30 мільярдів євро на розвиток інфраструктури електроенергії до 2015 року і розширення газового ринку між Каспійським морем і Європейським Союзом [11].

Серйозною вадою проекту «Nabucco» є те, що маршрут газопроводу не проходить Україною, а його пропускна здатність порівняно невелика – максимум 31 млрд. м³ на рік. Тому частка цього маршруту в загальному імпорті газу до України не буде значною. Можна законтрактувати з цього газопроводу 5–6 млрд. м³ газу на рік. Для цього можна використати газопроводи, що транспортують газ в напрямі Туреччини і балканських країн (через ГВС Орловка – Ісакча) в якості відводів від «Nabucco» до України. Транспортування газу через ГВС Орловка в цьому напрямі зараз становить майже 22 млрд. м³ на рік [1].

Приєднання Лівії та країн Перської затоки до «Arab Gasline» з наступним будівництвом потужного відводу від нього до «Nabucco» можуть стати важливим фактором в диверсифікації джерел постачання та маршрутів транспортування природного газу до Європи і, відповідно, до України. Тому Україні необхідно якомога швидше визначитися зі своєю участю у проекті «Nabucco», оскільки сьогодні це єдиний реально можливий варіант диверсифікації джерел постачання газу до нашої держави. Крім того, можливо буде необхідним приєднання України до зовнішньополітичних заходів США та ЄС щодо Туркменістану та Ірану, що дозволить потім стати учасником міжнародних енергетичних проектів, пов'язаних з експортом енергоресурсів з цих країн, на вигідних для України умовах [12].

Висновки

Країни Євросоюзу зацікавлені створенням нових транзитних маршрутів з Каспію і Середньої Азії, які повинні різко скоротити їхню енергозалежність від постачань нафти і газу з нестабільного Близького Сходу і непередбачуваної Росії. В рамках наміченої диверсифікації нафтогазового імпорту, Казахстан і Туркменістан

можуть дати Європі до чверті необхідних енергоносіїв. Але для досягнення цієї життєво важливої мети необхідно зв'язати пострадянські республіки Середньої Азії і Європу новими трубопроводами, проклавши їх через південний Кавказ, Туреччину та Україну. Найближча мета ЄС - подолати подвійну залежність: від російського газу і від російського посередництва при постачанні енергоносіїв з каспійсько-азіатського регіону.

У пріоритетних проектах ЄС участь України не передбачається, що можна пояснити дотриманням Євросоюзом принципу диверсифікації шляхів надходження газу. Водночас проект будівництва газової мережі з Прикаспійських країн може становити інтерес для України, а фактично початковий рівень розробки проекту залишає Україні перспективи участі в ньому.

Україні необхідно вирішити проблеми внутрішнього газового ринку, які заважають наблизитися до виконання умов, необхідних для вступу до ЄС у газовому аспекті. Серед тих, що потребують щонайскорішого вирішення, можна виділити проблему існування на внутрішньому ринку газу монополій і непрозорих механізмів формування цін та тарифів. Необхідно остаточно відмовитися від практики субсидування одних категорій споживачів за рахунок інших. Треба поступово адаптувати законодавство України до законодавства ЄС у сфері газової енергетики. Потрібно створювати сприятливі умови для інвестування коштів в українське газовидобування і залучення на український ринок додаткових постачальників з власними ресурсами газу. Створення конкурентного газового ринку в нашій державі дозволить прискорити процеси приєднання України до ЄС.

Реалізація російських проектів обходу трубопроводами території України, за підтримки ЄС, вже до 2010 року може призвести до зменшення обсягів транзиту газу через Україну більше як на 60 млрд. м³ на рік. Водночас розширення української газотранспортної системи за проектами, що реалізуються, може підвищити пропускну спроможність ГТС щонайбільше на 15-20 млрд. м³ на рік.

Стратегія України в нафтогазовому комплексі повинна бути направлена на:

- створення привабливого інвестиційного клімату для роботи приватних компаній в нафтогазовій сфері;
- збільшення власного видобутку природного газу;
- розширення газо- і нафтотранспортних можливостей на території України для постачань енергоносіїв з Росії, Казахстану, Туркменістану до Європи;
- забезпечення довгострокових резервів нафти і газу для попередження кризових ситуацій;
- зміцнення енергетичного суверенітету, диверсифікація імпорту енергоносіїв.

Для цього необхідно:

1. Ухвалити Закон України "Про основи функціонування ринку природного газу", який передбачає захист конкуренції у сфері видобутку і торгівлі (зокрема, імпорту і експорту) газом.
2. Внести зміни до Закону України "Про рентні платежі за нафту, природний газ і газовий конденсат", які встановлюють ефективні ставки і порядок сплати платежів і сприятимуть підвищенню рівня видобутку.
3. Забезпечити стабільність законодавчої бази в частині оподаткування видобутку і торгівлі нафтою та газом.

Виконання цих планів можливо за умови:

- залучення кредитів для реконструкції, технічного переоснащення і модернізації ГТС, впровадження енергозберігаючих технологій;
- затвердження програми заходів щодо збільшення місткості підземних сховищ газу;
- забезпечення стабільних поставок природного газу з Росії до України на базі міжурядових угод;
- укладення довгострокових угод з країнами Центральної Азії про закупівлю газу;
- досягнення домовленостей з урядами Ірану, Туреччини, Австрії, Румунії і Болгарії щодо участі України в реалізації проекту "Набукко";
- підготовка техніко-економічного обґрунтування участі України в проектах з диверсифікації поставок нафти і газу з Центральної Азії, Близького Сходу.

Література:

1. Діак І.В. Нафтогазова складова енергетичної безпеки // Голос України від 4 квітня 2005 р. // www.gasunion.org.ua/publish/statuya_diyak_4.htm - 28k
2. Саприкін В. Газовий трикутник ЄС-Україна-Росія: єдність та боротьба інтересів // Дзеркало тижня від 13 квітня 2002р.
3. Мельник Ю. Газопровід „Набукко”: можливості для України www.niss.od.ua/publications/year/2007/3.doc
4. Азербайджан и Австрия договорились о газопроводе в обход России // http://www.ng.ru/courier/2007-11-12/15_etnos.html
5. Мартинюк В. Євроінтеграція України крізь призму російсько-європейських відносин аналітик УНІЦПД // Український незалежний центр політичних досліджень // eu.prostir.ua/library/4288.html - 44k
6. Гетц Р. Велика гра на Каспійському морі // http://www.ng.ru/energy/2007-05-22/11_kaspiy.html
7. Угорщині більше по душі "Набукко" ніж проекти Газпрому // За матеріалами: РБК-Україна // Діло від 12.09.2007р.
8. Проді - Путін: угода по газопроводу в обхід України. -Велика Епоха (The Epoch Times) - міжнародний інформаційний проект: www.epochtimes.com.ua.- InoPressa //
9. Азербайджан, Греція, Туреччина та Італія підпишуть меморандум про поставки азербайджанського газу в Європу // За матеріалами: Інтерфакс-Україна 02.08.2007
10. Енергетична стратегія України до 2030 року // www.aes-ukraine.com/documents/5390.html - 48k.
11. Європа в пошуках енергетичної безпеки // Євроатлантична Україна від 18 січня 2006 р// www.ieac.org.ua/index.php?id=5&ch_id=22&ar_id=3815&as=0 - 50k
12. Іран буде продавати газ країнам - учасникам проекту Nabucco (неофіційні дані)// За матеріалами: ICTV від 17.07.2007р.
13. Развитием и модернизацией ТЭК Украины займется новая коалиция 18.10.2007 // Деловая неделя // dn.kiev.ua/economics/ukraine/newCoal_18.html - 46k -

Опубліковано: Вісник соціально-економічних досліджень. Зб. наук. праць, Вип.33, Одеса, ОДЕУ, 2008.-С.308-317